

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
FANLAR AKADEMIYASI

**ISTIQLOL DAVRI O'ZBEK TILSHUNOSLIGI,
ADABIYOTSHUNOSLIGI VA
FOLKLORSHUNOSLIGINING DOLZARB
MASALALARI**

RESPUBLIKA ILMIY-NAZARIY ANJUMANI
MATERIALLARI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
O'ZBEK TILI, ADABIYOTI VA FOLKLORI INSTITUTI

Toshkent - 2021

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
O'ZBEK TILI, ADABIYOTI VA FOLKLORI INSTITUTI**

**ISTIQLOL DAVRI O'ZBEK TILSHUNOSLIGI,
ADABIYOTSHUNOSLIGI VA FOLKLORSHUNOSLIGINING
DOLZARB MASALALARI**

mavzusidagi respublika ilmiy-nazariy anjumani materiallari

Toshkent – 2021

Ushbu to'plam O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti tomonidan 2021-yil 15-sentyabr kuni O'zbekiston Respublikasi Mustaqilligining o'ttiz yilligi munosabati bilan o'tkazilgan "Istiqlol davri o'zbek tilshunosligi, adabiyotshunosligi va folklorshunosligining dolzarb masalalari" mavzusidagi tilshunos, adabiyotshunos va folklorshunoslarning respublika ilmiy-nazariy anjumani materiallaridan tashkil topgan.

To'plam materiallaridan filolog mutaxassislar, ona tili va adabiyoti o'qituvchilari hamda magistratura va bakalavriat talabalari foydalanishlari mumkin.

Maqolalarning ilmiy saviyasi uchun mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

Tahrir hay'ati:

Mahmudov N.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti direktori, filol.f.d.
Odilov Y.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti bo'lim mudiri, filol.f.d.
Hamdamov U.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti bo'lim mudiri, filol.f.d.
Turdimov Sh.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti ilmiy xodimi, filol.f.d.
Ismollov G'.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti ilmiy xodimi, filol.f.n.
Qo'chqorova M.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti ilmiy xodimi, filol.f.d.
Asadov M.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti ilmiy xodimi, filol.f.d.
To'laganova S.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti ilmiy xodimi, filol.f.d.
Imomnazarova Sh.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti ilmiy xodimi, falsafa doktori
Musayeva F.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti ilmiy xodimi, falsafa doktori
Ahmedova A.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti ilmiy xodimi
Allambergenov A.	O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti Yosh olimlar kengashi raisi

To'plovchi va nashrga tayyorlovchilar:

Ismoilov G'ulom Mirzayevich,
Ahmedova Aziza Rustamovna,
Imomnazarova Shahodatxon Xabibovna,
Allambergenov Anvar Erkaboyevich.

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti ilmiy kengashining 2021-yil 27-sentyabrdagi 007-son qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

UDK: 811.512.133 (06.53)

811.111

811.521

82/821.0

MUALLIF NUTQI NEOLOGIZMLARI HOSIL BO‘LISHIDA FE‘L VA OT YASOVCHI UNUMLI AFFIKSLAR

Asadov To‘lqin Hamroyevich*

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada o‘zbek tilida faol va nofaol so‘z yasovchi affikslar, xususan, fe‘l va ot turkumiga oid so‘z yasovchi shakllar tahlilga tortilgan. Fe‘l va ot yasovchi faol va ayrim nofaol affikslarning grammatik tabiati atroflicha yoritilgan, nazariy fikrlar badiiy adabiyotdan olingan misollar, ya‘ni muallif nutqi neologizmlari bilan dalillangan, fe‘l va ot yasovchi affikslar faol va nofaoligiga ko‘ra tasnif etilgan.*

***Kalit so‘zlar:** lisoniy va nutqiy yasama so‘z, faol va nofaol so‘z yasovchi affikslar, muallif nutqi neologizmlari, so‘z yasalish asosi.*

O‘zbek tilshunosligida so‘z yasalishi masalasi va so‘z yasalishi bilan bog‘liq tushunchalar tadqiqi, ularning tasnifiga bag‘ishlangan bir qator ishlar amalga oshirilgan. Yasama so‘z, uning til qurilishidagi mavqeyi masalasi bevosita so‘zning til va nutqdagi o‘rni, bu boradagi yechimtalab muammolar bilan bog‘liq. O‘zbek tilshunosligida so‘zning, jumladan, yasama so‘zning til va nutqqa munosabati borasida bir qator ishlar amalga oshirilgan [Ne‘matov,1988:38-43; Nurmonov,1999:19-23]. Xususan, akademik A.Hojiyevning lisoniy va nutqiy birliklar haqidagi maqolalar turkumi, yasama so‘zning til va nutqqa munosabati masalasi haqidagi qarashlari [Hojiyev,2004:49-54] o‘zbek tilshunosligida so‘z yasalishi bilan bog‘liq nazariy fikrlarni kengaytirdi. So‘z, yasama so‘z hamda ularning tabiati, til va nutqdagi pozitsiyasi (o‘rni)

* Buxoro davlat universiteti dotsenti, filologiya fanlari nomzodi.

haqidagi bu kabi tadqiqotlar o‘zbek tilshunosligida muhim o‘rin, mavqega ega.

Ma’lumki, yasama so‘zlar ham lisoniy, ham nutqiy bo‘lishi mumkin. Lisoniy yasama so‘zlar qulayligi, odatlanilganligi, keng iste’molliligi bilan xarakterlansa, nutqiy yasalmalar qulay emasligi, kam iste’molliligi, endigina so‘z yasash qolipidan chiqqanligi bois odatlanilmaganlik va favquloddaligi bilan ajralib turadi [Sayfullayeva, 2010:87].

O‘zbek tili so‘z yasovchi affikslari sifatida o‘nlab qo‘shimchalar sanaladi. Biroq bugungi kunda ularning ma’lum bir guruhigina faoliyat ko‘rsatyapti, deyish mumkin. So‘z yasovchi deya ta’riflanadigan bir qator affikslar borki, o‘z unumdorligini allaqachon yo‘qotgan yoki A.Hojiyev ta’kidlaganidek, o‘z vaqtida ham unumli bo‘lmagan. Buni quyidagicha izohlash mumkin. Masalan, fel yasovchi affikslar sifatida manbalarda *-a, -an, -i, -illa/ulla, -ik, -ir/ur, -ira, -ay, -la, -lan, -lash, -lashtir, -lantir, -r/ar, -ra, -si, -sin, -sit, -t, -it, -ot, -q, -iq, -qar, -g‘ar, -qir* va h.k. lar keltiriladi. Ammo bularning aksariyati allaqachon o‘z unumdorligini yo‘qotgan. Buning o‘ziga yarasha sabablari bor. Masalan, *-illa (-ulla)* affiksi faqat taqlid so‘zlardan fe’l yasashga xizmat qilishini izohlashga hojat bo‘lmasa kerak (masalan: *taqillamoq, lovullamoq* kabi). Aksariyat taqlid so‘zlardan mazkur shakl orqali fe’l yasash mumkin. Mazkur affiks ayni kunda yangi fe’l yasashi uchun avvalo, yangi taqlid so‘z kerak bo‘ladiki, shundagina bu affiks fe’l yasashi mumkin bo‘ladi. *-illa (-ulla)* affiksining “yashovchanligi” bevosita taqlid so‘zlar rivoji bilan bog‘liq. Bu qo‘shimcha faollashishi uchun yangi taqlid so‘zga ehtiyoj sezadi. Ko‘pgina nafaol fe’l yasovchi affikslar haqida ham shu va shunga yaqin fikrlarni aytish mumkin. Bu qo‘shimchalar (umuman, unumsiz so‘z yasovchi affikslar) bilan yasalgan (tarixan yasalgan) so‘zlarni tub so‘zlar (leksema) sifatida baholash lozim.

Hozirgi kunda so‘z yasalishida juda ham faol darajada ishtirok etmasa-da, faoliyatini to‘xtatmagan affikslarni “o‘rta unumli so‘z yasovchi affiks” deyish mumkin. Bu fikr fe’l yasashda qisman xizmat qilayotgan *-sira, -lashtir, -lantir* affiksiga taalluqli. *-sira*

affiksi oz bo‘lsa-da, yangi fe‘l yasashga xizmat qilayotganligini kuzatish mumkin. Jumladan, *qorsiramoq, yomg‘irsiramoq, qonsiramoq, tongsiramoq* kabilar bunga misol bo‘ladi. Misol: *Qorsiraydi qish/ Yurak og‘rig‘iday bosilmas/ Qor sog‘inchi.* (Faxriyor)

-lantir, -lashtir murakkab affiks bo‘lib, tarkibida uch grammatik shakl yaxlitlanishidan vujudga kelgan. Mazkur affiks morfologik qayta bo‘linish mahsuli sanaladi. Tilning tadrijiy rivoji o‘laroq murakkab holga kelgan. Bu affikslar bilan *virussizlantirmoq, toksizlantirmoq; videolashtirmoq, vaucherlashtirmoq, aksiyalashtirmoq, tijoratashtirmoq, intensivlashtirmoq* kabi fe‘llar yasalganligiga guvoh bo‘lamiz.

Fe‘l bilan bog‘liq ko‘pgina yasama so‘zlar *-la, -lan, -lash* affikslari bilan bog‘liq ravishda kuzatiladi. *-la* affiksi faol, sermahsul fe‘l yasovchi bo‘lib, uning ma‘no imkoniyatlari juda keng. Bu affiks yangi-yangi so‘zlar (*soyalamoq, salqinlamoq, rulonlamoq, dasturlamoq, dalalamoq, safarlamoq, programmalamoq, skanerlamoq, kodlamoq, dizinfeksiyalamoq, tashqarilamoq*) yasashi bilan xarakterlanadi. Shuningdek, *-lan, -lash* affikslari xususida ham xuddi shunday fikrni aytish mumkin.

-la affiksining og‘zaki va yozma nutqda fe‘l yasash jarayoni faol kechayotganini iste‘dodli yozuvchi T.Murodning “Otamdan qolgan dalalar” asarida keng kuzatish mumkin: *1. Yo‘l, majnuntol soyalab o‘tadi. Bobomiz ana shu yo‘ldan sahar-sahar dalalaydi. 2. Qiblalatib belbog‘ yoyadi. 3. Men bo‘xchamni orqalatib tashqarilayman. 4. Qaldirg‘ochlar afg‘on yurtga safarlabdi, kuz oxirlabdi-da. 5. Darvozadan ichkarilab edim, Oysuluv qizimiz peshvoz chiqib keldi.*

Mazkur so‘zlar nutqiy yasalmalar tipida bo‘lsa-da, vaqt o‘tib, ularning qo‘llanish doirasi kengayishi mumkin. Bu holat, ya‘ni yasama so‘zning yasalgan so‘zga [Ne‘matov, 2007:14-18] aylanish-aylanmasligi shu so‘zlarning keyingi “taqdiri” bilan bog‘liq. Aniqrog‘i, yuqorida keltirilgan yasama fe‘llar shu asar doirasida nutq birligi sifatida qolishi yoki keng ommalashib, leksemaga aylanishi

mumkin. Bu fikrni -lan, -lash, -lantir, -lashtir affikslari orqali yasalgan fe’llarga ko‘ra ham aytish mumkin. Mazkur affikslar ham “-la” ning ishtiroki bilan yuzaga kelgan. -la affiksida mavjud ma’no imkoniyatlar mazkur affikslarda ham kuzatiladi.

-la affiksi jonli so‘zlashuvda ham faol so‘z yasovchi ekanligi bilan xarakter kasb etadi: Misollarni kuzatamiz: 1. *Kiprigingiz ostida soyalasak maylimi? Siz uzgan rishtalarni biz bog‘lasak maylimi? (Qo‘shiqdan).* 2. *Yerni ikki marta haydab bo‘lib yaqindagi katta soyning bo‘yida salqinlab o‘tirsas, osmonda uchib ketayotgan bir laylak yiqilib tushibdi. (Ertakdan)*

-lan affiksining hozirgi kundagi faolligini dalillovchi quyidagi misollarni kuzatamiz. 1. *[Navro‘z] o‘smalangan, surmalangan qosh-ko‘zingdan aylanay. (T.Ahmad)* 2. *Jim turing, shovqinlanmang... (Qo‘shiqdan).* 3. *Shamolga qo‘shilib uchaman endi, Olovga kuymayman, olovlanaman. (Sara)*

-lash affiksining hosilalarini quyidagi misollarda kuzatamiz: 1. *Abadiy lol tog‘lar tillashdi, Qizil tan-u oqlar dillashdi. (Farida Afro‘z)* 2. *Tashna dilman, daryolashaylik, Kongil ochib dunyolashaylik. (Farida Afro‘z)* 3. *Tarix qaridagi sinoat, sirlar, haqida sen bilan tillashgan chinor. (Demetrio Korsi).* 4. *Tillashasan oftob bilan lolajon, hoy, tabiat qizi. (Alfonso Reys)*

Xullas, -la, -lan, -lash, qisman -lashtir, -lantir affikslari ayni kunlarda ham yangi yasama so‘zlarni hosil qilishda ishtirok etyapti. -lantir, -lashtir affikslarining taraqqiyoti asosan fan, texnika va boshqa sohalarning keng rivoji bilan bog‘liq bo‘lmoqda (Masalan: *og‘riqsizlantirmoq, jonlantirish bo‘limi, tijoratlashtirmoq, elektrlashtirmoq, telefonlashtir, stabillashtir* kabi). -lan, -lash, -lantir, -lashtir murakkab shakllarini -la affiksining keyingi davrdagi taraqqiyoti bilan bog‘lash mumkin. Turli soha terminlari (o‘zlashmalar)ning lug‘at qatlamimizga kirib kelayotganligi mazkur qo‘shimchalarning faollashishiga ham zamin yaratmoqda.

Manbalarda 50 ga yaqin ot yasovchi affiks borligi aytiladi. Ammo hozirgi kunda bu affikslarning hammasi ham faol, unumli emas. Ularning aksariyati so‘z yasash, ya’ni ot yasash uchun xizmat

qilmay qo‘ygan. Buni quyidagicha izohlash mumkin. Masalan, ot yasovchi affikslar qatorida -a affiksining ham ot yasovchi bo‘lib kela olishi aytiladi (Masalan: g‘arg‘ara, sharshara va b.). -a affiksining so‘z yasovchi sifatidagi faoliyati hozirgi kunda o‘ta chegaralangan. Bu affiks hozirgi o‘zbek adabiy tilida yangi so‘z yasashda deyarli ishtirok etmayapti. Mazkur affiks faoliyati uchun ham taqlidlar (qah-qah, paq-paq, shar-shar, qar-qar, g‘ar-g‘ar va h.k.) asos vazifasini o‘tashi kerak. Demakki, -a affiksi faoliyati – “yashovchanligi”, endilikda paydo bo‘ladigan taqlid so‘zlar bilan bog‘liq.

Boshqa bir affiks, ya‘ni joy nomini hosil qiluvchi -zor affiksini kuzatamiz. Mazkur affiks joy nomini yasovchi qo‘shimcha bo‘lib, asosan, o‘simlik otlariga qo‘shilib keladi (*gulzor, bodomzor, tikanzor, olmazor* va h.k.). A.Hojiyev mazkur affiksni -loq, -iston, -don, -lik affikslari qatorida unumsiz so‘z yasovchi sifatida belgilaydi [Hojiyev, 2007:90]. Aslida, bu qo‘shimchaning grammatik tabiatiga asoslansak, -zor affiksi yangi so‘z yasashi uchun lug‘at qatlamimizga muayyan bir o‘simlik nomi paydo bo‘lishi kerakki, shundagina u faollashadi. Masalan, *ananas, banan, kivi* va b. mevalar yoki turli xil, manzarali daraxt ko‘chatlarining yurtimizda yetishtirilishi -zor affiksini faollashtirishi mumkin. Mazkur affiksning “yashovchanligi”, “taqdiri” bevosita shu va shu kabi so‘zlar bilan bog‘liq.

Badiiy matnda ba‘zan, ijodkorning o‘zi tomonidan, badiiy niyatini ifodalash maqsadi bilan yasalgan, yaratilgan muallif nutqi neologizmlari (individual yasalmalar) o‘quvchining diqqatini o‘ziga tortishi bilan xarakterlanadi. Bu hol ot yasovchi affikslar, chunonchi, -zor affiksi bilan ham yuz berishi kuzatiladi. Aytmoqchimizki, -zor affiksi keyingi davrda grammatik ma‘no imkoniyatini kengaytirib, nafaqat narsa, balki mavhum so‘zlarga ham qo‘shilib, yangi-yangi so‘zlar hosil qilib kelmoqda.

1. Hech kim sezmay qoldi,

Bu kun arshga yetganim.

Bu shovqinzor oralab,

Dodlab o‘tib ketganim. (H.Xudoyberdiyeva)

2. *Odam ichra*

Odamzor ichra

Yolg‘iz sizni qo‘msadim, Odam! (Z.Mirzayeva)

3. *Erib borar ko‘ksimdagi qor,*

Tilim – gulzor, dilim – duozor. (B.Fazliddin)

-zor affiksi bilan bog‘liq yangi nutqiy yasama so‘zlarning son jihatdan ko‘p kuzatilishi bu affiksning unumsiz emasligidan dalolat beradi. Demakki, [ot+zor] qolipi o‘z faoliyatini davom ettiryapti.

Fors-tojik tilidan o‘zlashgan -kor affiksi ham ijtimoiy hayot bilan bog‘liq ravishda oz miqdordagi so‘zlarni yasashda ishtirok etayotgani kuzatiladi. Manbalarda bu affiksning sifat ham yasashga xizmat qilishi aytiladi. Nutqimizda -kor affiksi bilan bog‘liq shunday so‘zlar borki, uning sifat yoki otligi faqat matnda anglashiladi, xolos. Bu fikrni *tashabbuskor, havaskor, xiyonatkor* kabi so‘zlariga ko‘ra aytish mumkin. Ushbu so‘zlar asli sifat (belgi bildiruvchi so‘z) bo‘lib, ot turkumiga qarab siljigan birliklardir (konversiya hodisasi). Tilning tadrijiy taraqqiyoti davomida mazkur so‘zlar “shaxs oti”lik maqomiga ega bo‘lib boryapti. -kor affiksli barcha so‘zlar dastlab belgi ifodasiga ega bo‘ladi, ularning ayrimlari bora-bora shaxs oti guruhidan o‘rin egallashi mumkin. Bu bayonni -kor bilan yasalgan barcha shaxs otlariga nisbatan aytish mumkin.

-kor affiksining faoliyati ham -zor affiksi kabi, odatda, turli-tuman o‘simliklar bilan bog‘liq. Masalan, nutqimizda tamaki so‘zi (o‘simlik nomi) paydo bo‘lishi bilan shu so‘z doirasidagi tamakikor so‘zining yasalishiga zamin yaraldi. Hozirgi kunda *paxtakor, sholikor, g‘allakor* kabi so‘zlarning yasamaligi me‘yoriy hol bo‘lsa, vaqt o‘tib *qalampirkor, qizilmiyakor, soyakor* kabi nutqiy yasalmalari ham odatiy birliklarga aylanadi.

Ot yasovchi -bon affiksining ba‘zi-ba‘zida yangicha shakl va mazmundagi otlar yasaganligiga ham guvoh bo‘lamiz: *Charchadim, sipolik, sultonligingdan/ Qaydasan, kishanbon, qo‘llarim bo‘shat.* (F.Afro‘z)

Bu shakl bilan bog‘liq yana bir holat kishi e‘tiborini tortadi. O‘zbek tilida so‘z yasalishi bilan bog‘liq manba “shaxs oti yasalishi” bandida -bon affiksi nazardan chetda qolib ketganligi ayon bo‘ladi [Hojiyev,2007: 61-81]. Aslidachi, aslida -bon affiksi “asosdan anglashilgan narsani saqlovchi, unga qarovchi shaxs” ma‘noli otlar yasaydi: *darvozabon, tarozibon, saroybon* kabi. Lug‘atlarda bu affiks bilan bog‘liq oz miqdordagi so‘zlar berilgan. Biroq -bon affiksi o‘zbek tili rivojining keyingi davrida bir qadar faollashganligiga guvoh bo‘lamiz. Buni quyida misollar ham isbotlaydi:

1. *Qiyomatda qullar qorni to‘q,
Xojalari bo‘lar nonga zor.
Shoir bilan shohning ishi yo‘q,
Zindonbonlar qo‘shiqlar yozar.* (M.Yusuf)

2. *Bo‘rilar nafsimga bo‘ldi podabon,
Qashqirday qon qaqshab uvlaganimga.* (Odil Ikrom)

O‘zbek tili lug‘atlarida -boz affiksi bilan yasalgan 45ta so‘z kuzatiladi [Qo‘ng‘urov,Tixonov,1968: 51-52]. Mazkur affiks, odatda, fors-tojik lug‘at qatlamidan yasama so‘zlar tarkibi bilan o‘tgan bo‘lib, o‘zbekcha so‘zlardan oz miqdorda yangi so‘z yasashi aytiladi. A.Hojiyev -boz, -navis, -xon, -paz, -do‘z, -boz shaxs oti yasovchi affikslari qatori -boz shaklini ham yangi so‘z yasay olmasligi, deyarli mahsulsiz ekanligini ta‘kidlab o‘tadi [Hojiyev,2007: 75].

O‘zbek adabiyoti namoyondalari ijodini kuzatish davomida guvohi bo‘lamizki, -boz affiksi bilan bir-ikki emas, balki o‘nlab so‘zlar yasala oladi. Shuning o‘ziyoq -boz affiksi haqidagi fikrlarni oydinlashtirishga ko‘mak beradi. Jumladan:

1. *Men shoir emas, men nazmboz kosib,
She‘rim shuhratimga emas munosib.* (M.Yusuf)
2. *Eslamasa nima, men bir to‘pori,
Qishloqi so‘zbozni, osmon yiqilmas.* (M.Yusuf)
3. *Ko‘nglimni ozdirdi ko‘ngilbozliklar.*

Izladim,

Ko‘ngildan ko‘ngil uzmadim. (B.Fazliddin)

Ko‘rinadiki, [ot+bon], [ot+boz] qolipi faoliyati birmuncha davom etib kelyapti. Buning natijasida yangi-yangi muallif neologizmlari paydo bo‘lmoqda.

Ot yasovchi deb ta’riflanadigan yana shunday affikslar borki, ular bilan aloqador ayrim nutqiy yasama so‘zlar ba’zi-ba’zida kuzatilib qoladi. Quyidagilar bunga misol bo‘ladi:

1. Yozda *changiston-u*, qishda *balchig‘iston* ko‘chamen. (E.Vohidov)

2. O, O‘zbekiston asal sandig‘im mening, *asalistonim* mening. (O.Matjon)

3. *Yurakdoshmiz!* Biz she’r degan bir balo dardga yo‘liqanmiz! (U.Azim)

Kuzatishlar ko‘rsatadiki, ot yasashda faol xizmat qilayotgan affiks “-chi” hisoblanadi. Bu affiks faoliyati, yangi-yangi so‘z yasashi davomiy kechyapti.

“-chi” o‘z va o‘zlashgan qatlam so‘zlariga qo‘shilib, ot yasashda keng qo‘llanadi.

Masalan, *ekskursiyachi, sensorchi, xotdogchi, lavashchi, dasturchi, bananchi, mandarinchi, ananaschi, kivichi* kabilar -chi affiksi vositasida so‘z yasalishining ko‘rinishlari sanaladi.

Xullas, o‘zbek tilida affiksatsiya usulida ot yasalishida -chi affiksi o‘ta faol bo‘lib, -zor, -kor, -bon, -boz -xo‘r, -dosh, -iston affikslarining so‘z yasashdagi imkoniyati o‘rta darajada, deb xulosa chiqarishga har tomonlama asos bor.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Неъматов Х. Сўз, унинг тил ва нутқдаги ўрни // Ўзбек тили ва адабиёти, 1988 № 6. –Б. 38-43.

2. Неъматов Х. Сўз яшаш қолипи, ясалган ва ясама сўз хусусида // Ўзбек тили ва адабиёти, 2007 №1. –Б. 14-18.

3. Sayfullayeva R. va b. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. Darslik.

Fan va texnologiyalar. –Т.:2010. –В. 403.

4. Қўнғуров У., Тихонов А. Ўзбек тилининг терс луғати. – С.: 1968. –Б. 237.

5. Ҳожиев А. Ясама сўз лисоний бирликми ёки нутқ бирлигими? // Ўзбек тили ва адабиёти, 2004 № 1. –Б. 49-54.

6. Ҳожиев А. Ўзбек тили сўз ясалиши тизими. Ўқитувчи.– Т.: 2007. –Б.168.

МУНДАРИЖА

ТИЛШУНОСЛИК	3
Лутфуллаева Д. Йиллар сарҳисоби: ўзбек тилшунослигининг мустақиллик даври тараққиёти	3
Худойберганава Д. Номлаш технологиясига доир лугатнинг лексикографик тамойиллари хусусида.....	18
Бердиалиев А. Сўз бирикмалари тизимида шакл ва маъно номутаносиблиги ҳақида	28
Ҳакимов М., Йигиталиева З. Нутқий мулоқот ва контекстуал модус.....	35
Махмараймова Ш. Мифоним ва унинг талқинига доир бир ҳолат....	48
Жамолитдинова Д. Терминларни антропоцентриқ аспектда тадқиқ этиш хусусида баъзи мулоҳазалар	54
Musayeva F. Yangi “o‘zbek tilining izohli lug‘ati”ni tuzish borasidagi izlanishlar.....	61
Эрматов И. Тилшунослик терминологиясида эквоним ва эквонимик муносабатлар	69
Asadov T. Muallif nutqi neologizmlari hosil bo‘lishida fe‘l va ot yasovchi unumli affikslar	75
Мўминова О. “Кутадгу билиг” асарида мансаб эгалари нутқининг тавсифи	84
Махмудов Р. Оғаҳий тарихий асарларидagi айрим умумероний о‘зlashmalarning geniologik tahlili	92

**ISTIQLOL DAVRI O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI,
ADABIYOTSHUNOSLIGI VA FOLKLORSHUNOSLIGINING
DOLZARB MASALALARI**

Respublika ilmiy-nazariy anjumani materiallari

To‘plovchi va nashrga tayyorlovchilar:

Ismoilov G‘ulom Mirzayevich,
Ahmedova Aziza Rustamovna,
Imomnazarova Shahodatxon Xabitolva,
Allambergenov Anvar Erkaboyevich.

Kompyuterda sahifalovchi: G‘.M.Ismoilov

Tasdiqnoma. 007, 27.09.2021.

Bosishga ruxsat etildi 30.09.2021. “Times New Roman” 11.
Bichimi 84x108 1/16 Shartli bosma.t. 30. Nashr bosma t. 30. Adadi 100
nusxa. Toshkent shahri, Shahrisabz tor ko‘chasi 5-uy. “O‘zbek tili,
adabiyoti va folklori instituti”.

**Istiqlol davri o‘zbek tilshunosligi, adabiyotshunosligi va
folklorshunosligining dolzarb masalalari. Respublika ilmiy-nazariy
anjumani ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent. 2021. - 672 bet.**